

Adrian Rezeanu

EXTENSIUNI TOPONIMICE DERIVAȚIONALE

1. Dialectica sistemului toponimic se înscrie pe o serie de coordonate active, care îi asigură acestuia o viabilitate în ciuda atât a diversificărilor teritoriale cât și, mai ales, a apariției și consolidării unui ansamblu denominativ urban, diferențiat și specializat.

Identificarea toponimiei generale prin particularități de structură, de motivații și finalizări în cadrul circulației formulelor marcatoare a atras după sine apariția unor corpusuri distincte de nume desemnatoare, pe de o parte, pentru unități organizate teritorial, rurale, periurbane și urbane, iar, pe de altă parte, pentru spații deschise, neîncorsetate administrativ.

Dicționarele toponimice generale ale Olteniei, Munteniei, Banatului, Moldovei, opere fundamentale pentru spiritualitatea comunităților umane circumscrise unui teritoriu vast, au avut menirea de a semna și de a clarifica multiplele probleme ale actului de desemnare a reperelor întâlnite în spațiul românesc. Fără a le putea detalia exhaustiv, ne propunem în acest studiu să analizăm circulația formulelor marcatoare de la un denotat la altul în cadrul procesului de *extensiune toponimică derivațională* pe un traiect orizontal, precum și consecințele asupra modificărilor de sferă și conținut semantice.

2. În general, *extensiunea toponimică* presupune o dinamică polarizată în jurul a două direcții marcate gramatical în proporții diferite: *derivativă* și *derivațională*.

2.1. *Extensiunea toponimică derivativă* (Mihăilă 2002) presupune o circulație neregulată strict teritorial a unui antroponim toponimizat derivat sufixal multiplu, de exemplu, către denotate distincte, dar care nu sunt plasate pe un traiect unic de intercondiționări topografice directe. Altfel spus, o formulă marcatoare de tipul **Urzicaru** din Prahova poate fi asociată cu **Urzicărei**, **Urzicărești**, **Urzicărita** din Buzău, fără să poți demonstra o filieră directă derivativă.

2.2. *Extensiunea toponimică derivațională*, ca proces toponimic formativ de noi sensuri corelative, apărute și prin contaminare semantică (Rezeanu 2008) dobândește particularități identitare distincte potrivit cu specificitățile spațiului topografic desemnat: urban și rural.

2.2.1. În cadrul urbanonimiei, *extensiunea derivațională* presupune circulația formulei marcatoare, corespunzătoare denotatului primar, de-a lungul unui traiect unic presărat cu alte denotate, între care există corelări semantice și motivaționale. Pe traiectul acestei extensiuni, urbanonimul va circula identic formal, modificări

LR, LXII, nr. 1, p. 99–111, București, 2013

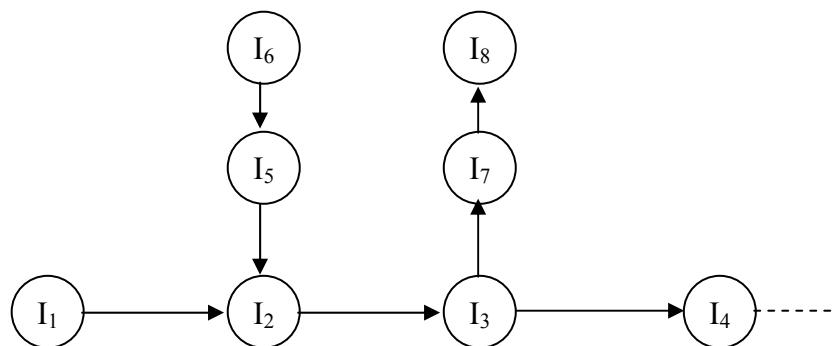
apărând doar la nivelul semanticii identitare. De cele mai multe ori, sferele semantice pentru denotatele de pe traiectul derivațional sunt particularizate prin prezența *termenilor generici individualizatori*.

Traiectul unei astfel de extensiuni este plasat întotdeauna pe orizontală. Această direcție implică normativ denotate derivaționale distincte, spre deosebire de cea pe verticală, unde se suprapun peste același denotat formule marcatoare în formațiune piramidală, condiționată istoric și sub pecetea „modei” de moment.

2.2.1.1. Extensiunea toponimică derivațională trebuie asociată în context urban cu procesul de stratificare, care, diferit de cel din toponimia rurală, se prezintă drept o înlănțuire de ipostaze. În plan toponimic urban, *ipostaza* reprezintă o asociere teoretică dintre formula marcatoare a denotatului primar cu mai multe alte denotate diferite, aflate în vecinătăți de pe același traiect derivațional. Fluxul *ipostazelor* urbanonimice într-o *extensiune derivațională*, aflat într-o dialectică permanentă, va identifica pentru fiecare denotat realități desemnatoare diferite, pe care le vom asocia în plan denominativ cu *termenul generic* (*stradă, mahală, firmă comercială* etc.). În cadrul fiecărei *ipostaze* dintr-un lanț toponimic derivațional, termenul generic din structura formulei marcatoare va reprezenta o notă distinctivă.

Pentru necesități de identificare punctuală a ramificațiilor și a unor posibile axe ale *nodurilor derivaționale* dintr-o extensiune toponimică, acceptăm un minim de suprapunere pe verticală în cadrul *ipostazelor*, pornind de la termenul generic comun.

În acest mod, se va clarifica câmpul semantic identitar al ipostazei urbanonimice individualizate prin termenul generic, marcajul denotatului primar circulând nemodificat de-a lungul întregii extensiuni toponimice derivaționale¹.

I₁ – **Prund** (*sat* încorporat București) – 1693 MȚR 230/1, 1631 COTR 1/10, 1680 COTR 90/24.

I₂ – *Mahalaua Prund* (1708 COTR Mss. 692)

I₅ – *Mahalaua Domnița Bălașa* (1776 RV 49/2)

I₆ – *Mahalaua Domnița Bălașa din Prund* (1798 CAT).

I₃ – *Calea Prundului* (1693 RV 1/25)

I₇ – *Calea Craiovei* (1679 RV 5/9, Mss. 256)

I₈ – *Calea Mehedințului* (1741 MȚR 1/19).

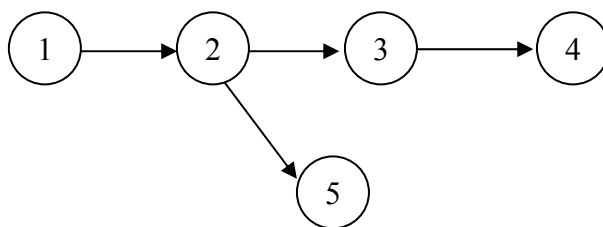
¹ Pentru detalieri, vezi Adrian Rezeanu, *Toponimie bucureșteană*, capit. *Ipostaze urbanonimice*, București, 2003, p. 72–88.

Privită la nivel diacronic, extensiunea ipostazelor derivaționale pe orizontală va individualiza formule marcatoare identice cu cea aparținând denotatului primar, distincția semică realizându-se prin termenul generic. Diminuarea câmpului semantic al ipostazelor se încadrează într-o dinamică perfect coerentă, iar stratificarea denominativă pe verticală pentru același denotat va contribui atât la restabilirea unor principii de desemnare, cât și, mai ales, la decriptarea mecanismului semantic, caracteristic pentru *extensiunile toponimice derivaționale* secvențializate prin ipostaze.

2.2.2. La nivel toponimic general, *extensiunea derivațională* are o dinamică mult mai diversificată. Se are în vedere, pe de o parte, spațiul amplu de desfășurare a proceselor de transferuri de nume și parțial de sens. Pe de altă parte, zonelor rurale le sunt caracterizate frecvente sincopări de ipostaze derivaționale, care nu se pot reface decât după îndelungate cercetări, asociate cu studiul documentelor istorice, acolo unde este posibil. De multe ori, mai ales la traiectele hidrografice, decelerarea unor ipostaze derivaționale dispărute trebuie să urmeze acest curs de apă trecând peste granițele administrative ale unei unități teritoriale.

Pentru detalieri, propunem câteva particularizări ale fenomenului, așa cum reies din DTRM I 134 și DTRO I 240–1.

2.2.2.1. *Termenul geografic popular* utilizat ca bază a raționamentului de etimologie și de geneză într-o *extensiune derivațională* e prezentat de multe ori ca soluție de toponomast, fără ca el să funcționeze în zonă, deși abundența compozițiilor toponimice din zonă îndreptățește această ofertă. Formulele concrete ale raționamentului teoretic pe bază de *vecinătăți topografice imediate* sau de înlănțuiri cronologice în procesele de atestare precum și de o circulație lexicală în arii dialectale configurate conduc, de regulă, la diminuări ale sferelor semantice sau chiar la dispariții ale sensului primar.

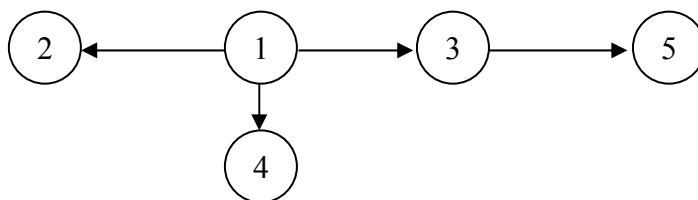
- 1 – *Coca* (*sat* c. Vintilă Vodă – Bz – 1620 DIR XVII, III 597–8);
- 2 – *Coca* (*moșie* c. Vintilă Vodă – Bz – 1691 EB 55/13);
- 3 – *Coca* (*munte* c. Vintilă Vodă – Bz – 1898 MDG III 102);
- 4 – *Coca* (*izvor* c. Vintilă Vodă – Bz – 1898 MDG I 90);
- 5 – *Coca* (*pădure* c. Vintilă Vodă – Bz – 1898 MDG III 448).

La această ierarhizare a ipostazelor toponimice derivaționale, precumpănitor, într-o primă fază, este criteriul atestărilor istorice și parțial apropierea formale sau semantice directe. Ipostaza *sat* (1) a inclus în sfera sa semantică ipostaza *moșie* (2), iar vecinătățile în secolul al XVII-lea sunt doar ipoteze teoretice.

Pe de altă parte, un derivat oiconimic **Cocani** (c. Vintilă Vodă – Bz, cr. 1628 DRH XXII 46–50, r. 1632 EB 38/2 DRH XXIII 497, 1655 EB 55/3), susținut și de o ipostază derivațională *moșie* (r. 1682 EB 55/8, 1714 EB 55/37) cu geneza în oiconimul **Coca**, justifică preeminența marcajului primar **Coca** (*sat*), care poate fi rezultatul etimologic al toponimizării entopicului **coca**.

Formele oiconimice compuse târzii **Coca-Antimirești** (1835 PR, 1853 HR II), **Coca-Niculești** (1872 DTSR, 1898 MDG), **Coca-Șchei** (1872 DTSR, 1898 MDG IV 503) au ca bază de formare un oiconim stabil **Coca**.

2.2.2.1.1. O situație parțial diferită apare și în înlănțuirea derivațională **Cocioc**:

1 – **Cocioc** (*sat* c. Periș – If – 1830 AN 3174/46, 1835 PR, 1853 HR II)

2 – **Cocioc** (*comună* – If – 1872 DTSR, 1898 MDG)

3 – **Cocioc** (*moșie* c. Periș – If – 1806 RV 42/81, 1888 DC 5)

4 – **Cocioc** (*mănăstire* c. Periș – If – 1834 CĂLD 31/78, 1898 MDG)

5 – **Cocioc** (*pădure* c. Periș – If – 1893 DC 15, 1898 MDG)

În acest caz, oiconimul **Cocioc** se situează într-o vecinătate depărtată față de termenul geografic popular **cocioc** „baltă nămolosă, care nu-și poate îmbroșta apa” (MDA) de la care nu preia vreun *sem* distinctiv.

Criteriul vechimii atestării, care poate fi și el vulnerabilizat prin descoperirea unui alt document istoric necunoscut, joacă un rol secundar.

Compusul **Cocioc-Gherghița** (*moșie*), atestat târziu (1922 DC 54), apropie ipostazele *moșie* de sfera semantică distinctivă a unui entopic **cocioc**.

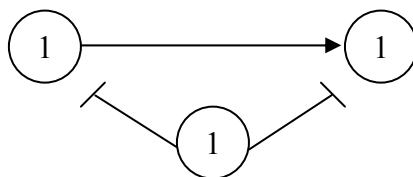
2.2.2.2. La nivel sincron, transferurile semantice într-o *extensiune toponimică derivațională* oferă situații când o singură ipostază atestată, cu o semnificație diferită față de un etimon primar, nu justifică logic nicio înlănțuire de virtuale ipostaze.

Cuca (*prival* – Br – 1898 MDG) ← „gârlă din regiunea inundabilă a Dunării” (MDA).

În această situație, există două alternative: a) o resemantizare a termenului, pornind de la minime asocieri teoretice, ceea ce este greu de realizat; b) dispariția din lanț a tuturor ipostazelor toponimice derivaționale primare, actuala formă **Cuca** (*prival*) fiind o reminiscență izolată, ceea ce este plauzibil.

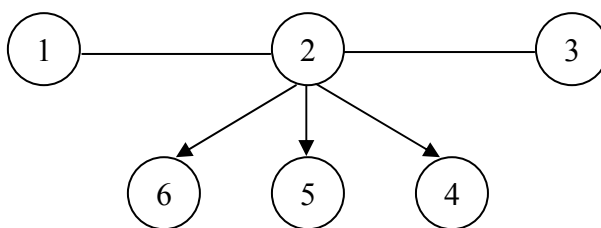
2.2.2.3. Extensiunea toponimică derivațională se poate produce prin selectarea ipostazelor, care, paradoxal, deși sunt comasate topografic în aceeași unitate

administrativ-rurală, nu au niciun impact asupra denominației oiconimice. Explicația rezidă din selectarea concurențială a formulelor marcatoare de pe un traiect extensional.

- 1 – **Cuca** (*munte c. Lerești – Ag – 1898 MDG V 623*)
- 2 – **Cuca** (*pârâu cu traseu magistral c. Lerești – Ag – 1898 MDG, III 627, IV 754, V 623*)
- 3 – **Lerești** (*comună, drept entitate topografică atotcuprinzătoare*).

2.2.2.4. Dinamica *extensiunii derivaționale* pe un traiect amplu, depășind granițele convenționale ale unei unități administrativ-teritoriale, reprezintă cel mai edificator aspect al palmaresului de modificări semantice substanțiale pe care le dezvoltă și le suportă diferite ipostaze toponimice. Pentru detalieri, vom apela la un tip de *extensiune toponimică derivațională*, reprezentativ pentru o mare parte din spațiul toponimic al Olteniei:

- 1 – **Bahna** (*pârâu c. Podeni – Mh – 1731 T 58/9*)
- 2 – **Bahna** (*sat c. Ilovița – Mh – sl. 1477–1482 SI 57, DRH I 258*)
- 3 – **Bahna** (*comună – Mh – IN 1861*)
- 4 – **Bahna** (*siliște s. Bahna c. Ilovița – Mh – sl. 1493 SI 84, DRH I 381*)
- 5 – **Bahna** (*vale s. Bahna c. Ilovița – Mh – 1898 MDG*)
- 6 – **Bahna** (*pădure s. Bahna c. Ilovița – Mh – 1872 DTSR*).

În situația de mai sus, dinamica formulei hidronimice **Bahna** se concretizează, într-o primă fază, la nivelul obârșiei traiectului hidrografic, când entopicul **bahnă** „loc mlăștinos” s-a toponimizat, cu posibile lacune de interpretare, în **Pârâul Bahna c. Podeni – Mh**. Extensiunea derivațională, în care este implicat acest hidronim, se va dezvolta la nivelul unei unități administrative din exteriorul îndepărtat, dar plasate pe traiectul hidrografic **Bahna**. Din exteriorul formulei oiconimice **Bahnă** se ramifică ipostazele derivaționale **4, 5, 6**, ca efect al contaminării prin *vecinătate topografică imediată*.

Schema derivațională de mai sus arată, pe baza unei structuri componentiale semice distincte, diferențierile de sferă dintre ipostazele corespunzătoare denotatelor de pe traiectul extensional, raportate la denotatul primar **1**. Se au în vedere aici și modificările codificate suportate de entopicul primar **bahnă** „loc mlăștinos” în trecerea spre semnificația „apă curgătoare” care au avut loc sau la locația „izvor” (c. Podeni) sau la zona de impact derivațional (s. Bahna c. Ilovița).

2.2.2.5. Înlanțuirea derivațională pe orizontală, cu toate diminuările de sfere semantice ale toponimelor, se petrece deci în cadrul unei unice extensiuni derivaționale. Raportarea la alte lanțuri derivaționale, de multe ori, este blocată de sincope de ipostaze dar și, în cazul urbanonimiei, de implicarea sensurilor figurate, care au dus la apariția *toponimelor aparente*.

Asocierea suprapunerilor pe verticală în cadrul unei ipostaze unice cu întreaga extensiune derivațională pe orizontală, în care este implicată aceasta, poate permite introducerea în raționamentul de geneză (Rezeanu 2008) a unei alte extensiuni derivaționale.

Apar astfel intersecții cu *noduri derivaționale* prin care se promovează atât formule marcatoare motivate cât, mai ales, nemotivate toponimic.

O extensiune derivațională pe orizontală, asociată cu suprapuneri pe verticală și, de aici, o altă extensiune pe orizontală creează un *arbore derivațional* (Rezeanu 2011). Decriptarea acestei sintagme create ad-hoc cu dezvoltare amplă, mai ales în urbanonimie, este asociată cu noțiunea de *nod derivațional*. Acesta este un punct convențional, stabilit la locul unde o ipostază unică din extensiunea derivațională pe orizontală este suprapusă pe verticală cu alte marcaje.

Un alt tip de *nod derivațional* îl reprezintă locul marcat de o ipostază plasată pe verticală, din schema de mai sus, care își trimite ramificațiile extensionale pe o altă orizontală (Rezeanu 2011).

Toate aceste ramificații toponimice derivaționale, aidoma unui *joc denominativ*, alcătuiesc un *arbore derivațional* condiționat prioritar de evoluția istorică a unei așezări².

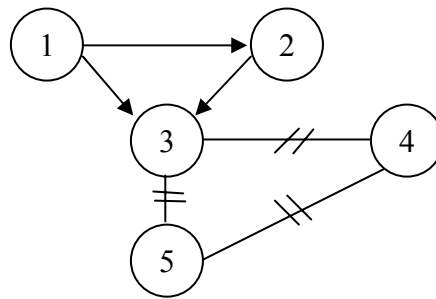
2.2.2.5.1. La nivelul toponimiei rurale, construcția *arborelui derivațional* este limitată de mai multe cauze, între care prioritare sunt proximitățile topografice perimate în timp și atestările documentare, de multe ori lacunare. În acest fel, raționamentul genezei ipostazelor derivaționale din aproape în aproape poate fi blocat, iar o ierarhizare motivațională a acestora nu mai este viabilă. De aceea, aplicarea *extensiunii derivaționale* sub forma unui *arbore* la nivel toponimic general, deși cvasiposibil, rămâne un deziderat condiționat de un sistem toponimic național unitar și omogen.

² Pentru detalieri, vezi schemele, cu decriptările lor, din Rezeanu 2011.

3. Toponimia de pe **Valea Izei**, cu structurile semantice și lexicale caracteristice, sesizate de profesorul Ștefan Vișovan (Vișovan 2005), se încadrează într-un tipar denominativ, cu o dinamică perfect coerentă, din care vom selecta câteva modele de extensiuni derivaționale.

Scopul direct al unei astfel de analize se referă la o virtuală formulare a unor direcții de marcaj toponimic cu o accentuată interpenetrație în spațiul românesc. Menționăm că am selectat acele formule toponimice, în care apare cu rol determinant un termen geografic popular.

3.1. O primă categorie de *extensiuni derivaționale* se referă la acelea în care are loc dizolvarea gradată a masei semantice inițiale de-a lungul unui traiect derivațional, care pătrunde secvențial și în interiorul unor granițe urbane.

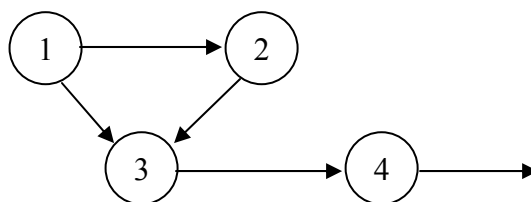

- 1 – **Seci** (teren de pe care s-a tăiat pădurea – *or.* Săliștea de Sus)
 2 – **Seci** (*arătură*, *s.c.* Săcel, *or.* Săliștea de Sus)
 3 – **Seci** → **Dealul Seciului**, **Coasta Seciului** (zona periurbană a *or.* Săliștea de Sus)
 4 – **Seci** (*pădure*, *s.c.* Săcel, *or.* Săliștea de Sus)
 5 – **Strada Seciu** (*or.* Săliștea de Sus).

Acest tip de extensiune derivațională implică dezordine pe toate palierele de desemnare. Traiectul de la ipostaza 1 la 4, trecând prin fazele intermediare 2 și 3, e blocat semantic. **Seciu** (*pădure*) este incongruent cu **Seciu** (*deal*), incompatibilitatea semantică fiind amplificată prin plasarea acestuia din urmă în continuarea ipostazelor 1 și 2.

Incongruența este cu atât mai accentuată în cazul ipostazei 5 (*stradă*), pe care, într-un raționament teoretic, plasând-o grafic într-o vecinătate imediată, alterezi în mod evident chiar esența direcției orizontale a *extensiunii toponimice derivaționale*. În acest caz, incompatibilitățile semantice blochează perpetuarea formulei marcatore primare, care, spre finalul extensiunii, ajunge o marcă goliță de conținut.

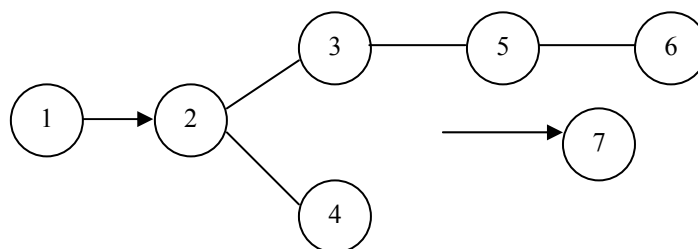
3.2. Tipul de extensiune în care intervine ipostaza derivațională hidronimică are o dialectică aparte.

- 1 – **Sfundău** (teren aflat într-o fundătură, *or.* Dragomirești)
 2 – **Sfundău** → *Fața Sfundăului* (*fânețe, or.* Dragomirești)
 3 – **Sfundău** → *Fața Sfundăului* (*deal, or.* Dragomirești)
 4 – **Sfundău** (*pârâu, or.* Dragomirești, *s.c.* Ieud).

Ipostaza *pârâu* (4) preia *seme* caracteristice vecinătăților imediate ipostaziate pe care le adaptează și le glisează pe un traiect exterior entității administrative atotcuprinzătoare, păstrând o legătură motivațională compatibilizată formal și semantic prin geneză topografică.

3.2.2. Ca baze toponimice, termenii **prihod** și **prihodiște** se situează într-un raport cvasisinonimic. Diferențierile minime lexic-semantice, asociate cu răspândirea acestor termeni în arii geografice laterale distincte, se pierd ca relevanță pentru statutul semantic al formulelor marcatore. Reținem sensul general al acestor termeni „trecătoare, cărare, potecă, printre munți” (MDA, Eremia 2006) și îl vom transpune ipostazelor derivaționale dintr-un traiect extensional.

- 1 – **prihodiște** „trecătoare printre munți”
 2 – **Prihodiște** (*deal, or.* Săliște de Sus)
 3 – **Dosul Prihodiștei** (*deal, or.* Dragomirești)
 4 – **Fața Prihodiștei** (*deal, or.* Săliște de Sus)
 5 – **Sub Prihodiște** (*fânețe, or.* Dragomirești)
 6 – **Valea Prihodiștei** (*pârâu, or.* Dragomirești)
 7 – **În Prihodiște** (*fânețe, arătură, loc plat, s.* Slătioara)

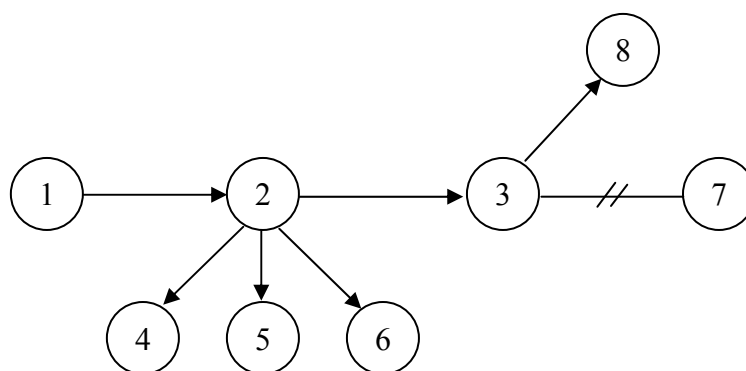
Configurarea clară a sferei semantice cu *semul* distinctiv „deal” cu sau fără **prihodiște** este evidentă pentru ipostazele 3 și 4, când se produce o diferențiere topografică prin intermediul unor determinanți specializați (*Dosu Prihodiștei, Fața Prihodiștei*). De la aceste formule marcatore putem vorbi de o evoluție semantică „până la un punct și de la punct încolo”, **Prihodiște** din **Dosu** și **Fața Prihodiștei** fiind doar „deal”.

Extensia toponimică derivațională alcătuită din ipostazele **3, 4, 5**, structurată pe orizontală, va pierde gradat contactele semantice cu *semul* primar „trecătoare”. Apariția în această schemă a traiectului hidrografic va goli de conținut formula marcatoare.

Ipostaza **7**, incongruentă cu schema derivațională de mai sus prin lipsa motivațională a vecinătăților topografice imediate, se prezintă drept dovada peremptorie a diminuărilor de sfere semantice de-a lungul traiectului unei extensii toponimice derivaționale.

3.2.2.1. Termenul geografic **prihod**, toponimizat și antrenat într-o extensie derivațională, fundamentează o altă serie de ipostaze în a căror structură compozițională dispăre *semul* primar „trecătoare”.

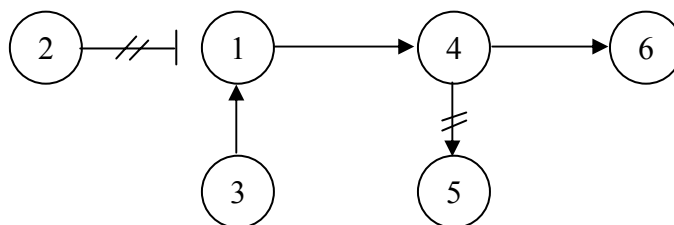

- 1 – **prihod** (*trecătoare*, s.c. Săcel)
 2 – **Prihod** (*deal*, s.c. Săcel)
 3 – **Pe Prihoade** (*deal*, s.c. Săcel)
 4 – **Prihodul Houdii** (*deal, arătură*, s.c. Săcel)
 5 – **Prihodul Mare** (*arătură*, s.c. Săcel)
 6 – **Prihodul Mic** (*arătură*, s.c. Săcel)
 7 – **La Prihod** (*fânețe*, s. Stramtura)
 8 – **Valea Prihodului** (*pârâu*, s.c. Săcel, s.c. Ieud)

Dinamica modificărilor semantice potrivit principiului „până la un punct și de la punct încolo” alternează în această schemă între stagnare (**2, 3, 4**) și rupere a oricăror legături logice între ipostazele derivaționale: **Prihodul** „arătură” poate fi plasat într-o altă realitate semantică decât **Prihod** „trecătoare”, iar ordonarea vecinătăților topografice imediate, respectându-se un criteriu riguros al transferurilor semantice, este, în acest caz, un deziderat greu de atins. *În toată această înlănțuire derivațională ipostazele nu-și regăsesc statutul semantic fundamental prin raportare la denotatul inițial.*

Analiza unor *noduri derivaționale* la nivelul ipostazei **2**, de exemplu, evidențiază virtuale spații dizarmonice, care se amplifică cu ipostaza **8**, derivată din **3**, ca *nod derivațional*, unde ruperea coerenței în transmiterea mesajului semantic primar este decisivă.

3.2.3. Un alt episod toponimic extensional, similar cu cele în care apar și traiecte hidrografice, pornește de la formula marcatore **Prisaca**.

- 1 – **Coasta Prisăcii** (*deal*, Săliștea de Sus)
 2 – **Prisaca** „loc în pădure unde s-au tăiat copacii” (*fânețe, arături, s.c. Strâmtura*)
 3 – **Prisaca (de la Obcina Crucii)** (*fânețe, or. Dragomirești*); **Obcina Crucii** (*deal, or. Dragomirești*)
 4 – **Priseți** (*fânețe, pădure, s.c. Ieud, s.c. Botiza*)
 5 – **Pârâul Prisăcilor** (*pârâu, s.c. Botiza*)
 6 – **Valea Prisăcii** (*pârâu, or. Dragomirești*).

Ipostaza derivațională auxiliară **3**, aflată într-o vecinătate topografică imediată, este aceea prin care se individualizează, prin *sem distinctiv*, entitatea **Prisaca** „loc în pădure unde s-au tăiat copacii” față de **Obcina Crucii** (*deal*). Cu aceste *seme identitare* se translatează ipostaza spre **1**, în care **Prisaca** nu este decât „deal”, *sem distinctiv* rezultat din compatibilitatea termenilor lexicali, în care **Coasta** este parte a unui *deal Prisaca* și nimic altceva.

Plasarea în virtuale contexte de vecinătate topografică a ipostazelor **2** și **1** este doar formală, ele fiind decriptate semantic diferit.

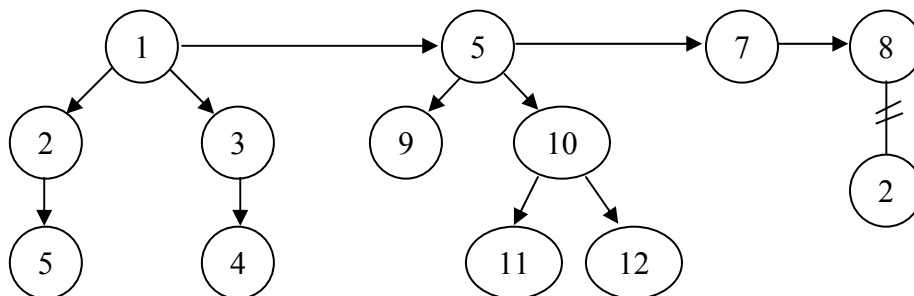
Ipostaza **6** (*pârâu*) reprezintă un *nod derivațional*, în alte contexte virtuale traiectul hidrografic putând să dea naștere unor extensiuni toponimice distincte.

3.2.4. Polisemantismul unui termen geografic, ca bază toponimică, asociat cu formule marcatore derivate prin sufixare, amplifică, într-o extensiune derivațională, tendința de ambiguitate. Este cazul dubletului **Slatina/Slătioara** ← **Slătinoara**, care dezvoltă un *arbore derivațional*.

Decriptat lexico-semantic, termenul **slatină** înseamnă generic „sărătură” (MDA), care poate fi și „izvor de apă sărată” dar și „teren bogat în săruri solubile, impropriu pentru culturi agricole” (MDA), iar **slătioara** „o slatină mică” (MDA).

Multiplele ramificații toponimice de tip *arbore derivațional* blochează parțial, în acest caz, procesul de dezambiguizare semantică și poate chiar descalifică o logică a procesului extensional. În acest caz, identificăm două brațe extensionale, patronate de denotatele **slatină** și **slătioară** și care dezvoltă extensiuni diferențiate, cu unele excepții. Deși într-o logică coerentă, ipostazele derivaționale minore **Slatina** „pârâu”, „fânețe” le asociază cu entopicul toponimizat cu sens dublu **Slatina**, ele sunt totuși încorporate teritorial în entitatea oiconimică **Slătioara**. **Slatină**, din varii

motive, nu a creat într-un traiect extensional propriu un oiconim **Slatina**. De aici rezultă o relație de parteneriat aparent dihotomică dintre **slatină** și **slătioară** ← **slătinoară** (1 și 2) care este amplificată și prin extensiunile pe care acești doi termeni toponimizați le realizează. În această situație, extensiunea derivațională secundară în ansamblul *arborelui derivațional*, identificată, în prima fază, prin ipostazele 6, 7, 8 are un traiect motivat prin vecinătatea directă între 6 și 7.

- 1 – **slatină** „izvor de apă sărată”
(MDA) „teren bogat în săruri solubile” (MDA)
2 – **Slatina** (*pârâu*, s. Slătioara)
3 – **Slatina** (*fânețe*, s. Slătioara)
4 – **Slatina din Sus** (*arătură* s. Slătioara)
5 – **Slatina din Sus** (*pârâu* s. Slătioara)
6 – **slătioară** „slatină mică” (MDA)
7 – **Slătioara** (*pârâu*, s. Slătioara)
8 – **Slătioara** (*oiconim*, c. Stramura)
9 – **Slătioara** (*arătură*, s. Slătioara)
10 – **Slătioara** (*fânețe*, s. Slătioara)
11 – **Slătioara Chicere** (*fânețe*, or. Dragomirești)
Chicere (*deal*, Dragomirești, Săcel, Botiza Poienile Izei)
12 – **Slătioara Lăzuc** (*fânețe*, or. Dragomirești)
Lăzuc (*fânețe*, Dragomirești, Ieud, Slătioara).

Ipostazele 9, 10, 11, 12 își vor pierde gradat contactele semantice directe cu entitatea primară **Slătioara**. În această extensiune secundară poate fi însă aberantă incluziunea ipostazei **Slatina** (*pârâu*) într-o entitate oiconimică **Slătioara**, care, la rândul-i, este interconexată cu o altă ipostază hidronimică **Slătioara**.

4. Extensiunile toponimice derivaționale reprezintă o realitate pentru întregul spațiu denominativ românesc. Dinamica acestora va evidenția o serie de ipostaze viabile pentru procesul de geneză toponimică dar și ipostaze disonante care vor accentua tendința de arbitrar al marcajelor denominative actuale.

Breviter

a) *Extensiunea toponimică derivațională* presupune circulația formulei marcatoare de-a lungul unui traiect între denotatele căruia există interconectări semantice și motivaționale.

b) În cadrul acestui traiect extensional, formula marcatoare va circula identic formal, modificările apărând doar la nivelul semanticii identitare.

c) Distanța dintre extensiunea toponimică derivațională identificată în plan urban și cea raportată la nivelul general al sistemului denominativ se realizează condiționat de amploarea spațiului desemnat.

d) Procesul toponimic extensional este particularizat de relația dintre vecinătățile topografice imediate numai pe direcția orizontală și conduce la diminuări ale sferelor semantice ale ipostazelor de pe traiect sau chiar la dispariții ale sensului primar.

e) *Arborele derivațional*, ca mod concret al unui *joc denominativ*, este o construcție cu caracter diacronic cu aplicabilitate la toate tipurile de formule marcatoare.

f) Toponimia de pe *Valea Izei*, atât din spațiul urban cât și rural, reprezintă terenul fertil de apariție și dezvoltare a extensiunilor derivaționale.

BIBLIOGRAFIE, SIGLE ȘI ABREVIERI

AN	= D.G.A.N., <i>Fond Achiziții Noi</i> .
CĂLD	= D.G.A.N., <i>Fond Mănăstirea Căldărușani</i> .
COTR	= D.G.A.N., <i>Fond Mănăstirea Cotroceni</i> .
COTR Mss.	= D.G.A.N., <i>Fond Mănăstirea Cotroceni. Manuscrise</i> .
DC	= D.G.A.N., <i>Fond domeniile Coroanei României</i> .
DIR	= <i>Documente privind istoria României</i> .
DRH	= <i>Documenta Romaniae Historica</i> .
DTRM	= <i>Dicționarul toponimic al României. Muntenia</i> , vol. I, București, 2005.
DTRO	= <i>Dicționarul toponimic al României. Oltenia</i> , vol. I, Craiova, 1993.
DTSR	= FRUNZESCU, Dimitrie, <i>Dicționar topografic și statistic al României</i> , București, 1872.
EB	= D.G.A.N., <i>Fond Episcopia Buzău</i> .
Eremia 2006	= EREMIA, Anatol, <i>Dicționar explicativ și etimologic de termeni geografici</i> , Chișinău, 2006.
HR II	= BIBLIOTECA ACADEMIEI, <i>Harta Rusă 1853</i> .
MDG	= LAHOVARY, George, Ioan, BRĂTIANU, C., I., TOCILESCU, Grigorie, <i>Marele Dicționar Geografic al României</i> , București, vol. I–V, 1898–1902.
Mss.	= D.G.A.N., <i>Fond Manuscrise</i> .
MȚR	= D.G.A.N., <i>Fond Mitropolia Țării Românești</i> .
PR	= GIURESCU, Constantin, C., <i>Principatele României la începutul secolului al XIX-lea. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835</i> , București, 1957.
RV	= D.G.A.N., <i>Fond Mănăstirea Radu Vodă</i> .

- Rezeanu 2008 = REZEANU, Adrian, *Ocurență și contaminare în toponimia urbană*, în SCL, LIX, 2008, nr. 2, p. 559–571.
- Rezeanu 2011 = REZEANU, Adrian, „*Arbori derivaționali*” în urbanonimie, în Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha, București, 2011, p. 435–447.
- SI = D.G.A.N., *Fond Secția Istorică*.
- Vișovan 2005 = VIȘOVAN, Ștefan, *Monografia toponimică a Văii Izei*, Cluj-Napoca, 2005.
- 1798 CAT = D.G.A.N., *Fond Catagrafii. Catagrafia Politiei Bucureștilor*, București, 1798.

EXTENSIONS TOPONYMIQUES DÉRIVATIONELLES

(Résumé)

L'étude analyse la circulation de la formule de marquage, correspondante au dénoté primaire, le long d'un trajet unique, parsemé d'autres dénotés, parmi lesquelles il y a des corrélations sémantiques est motivationnelles.

La dynamique d'une telle extension met en évidence une série d'hypostases dérivationnelles viables pour le processus de genèse toponymique.

Cuvinte-cheie: extensiune toponimică derivațională, ipostază, vecinătate topografică.

Mots-clés: extension toponimique dérivationnelle, hypostase, voisinage topographique.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*